

ZAPISNIK

ki ga je napravil Anton Tuhinjc, stanujoč v Clevelandu, o komunističnih zločinih v Tuhinjski dolini.

Moje pravo ime ni Tuhinjc Anton; da dajem naslednje na zapisnik pod drugim imenom, imam zato utemeljen razlog, to je strah, da bi se komunisti gotovo maščevali nad mojimi bližnjimi sorodniki, če bi vedeli, da sem jaz vse to izpovedal proti njim. Pripravljen pa sem pred vsakim sodiščem ali oblastjo ponoviti to pričevanje, če se mi zagotovi, da moje ime ne pride v javnost, dokler bodo komunisti na oblasti v Jugoslaviji.

Poudarim, da v Tuhinjski dolini ni bilo nikake Vaške straže in ne domobrancev, vendar so komunisti, ki so nastopali pod krinko Osvobodilne fronte, pobili tam mnogo ljudi.

Bilo je meseca avgusta 1941, kmalu potem, ko so se tam pojavili komunistični partizani pod imenom „Osvobodilna fronta“. V *vas Spodnje Palovče* je prišel oddelek teh partizanov in so tam ubili mladega kmeta, 62 let starega vojnega invalida *Hribarja Pavla*. Spodnje Palovče leže v občini Vranja peč.

Hribar Pavel je bil lovski čuvaj. Ker so vstopili v OF razni predkaznovani ljudje, med njimi lovski tatovi, so se ti hoteli znebiti vestnega lovskega čuvaja Hribarja Pavla. Ta je ravno vozil s polja domov pšenico, ki so jo mlatili; ko pride tja patrolja Osvobodilne fronte, zagrabi Hribarja Pavla in ga skuša odvesti s seboj v gozdove, da bi ga tam ubili. Mož se jim je iztrgal iz rok in skušal zbežati preko polja, pa so komunisti bežečega z več streli ubili na njivi.

Eden vodilnih komunistov in zelo krvoločan je bil *Janez Brlec*, po domače Cahte iz vasi Loke pri Šmartnem v Tuhinju. Maja 1942 je ta Brlec pripeljal edinico komunističnih partizanov od Škofje Loke v *vas Kostanj*, kjer jih je skrival in preživiljal na svojem domu njih simpatizer *Miha Pestotnik*. Ko se je po dveh mesecih ta naveličal tega bremena, je z grožnjami vsilil vso to partizansko družbo za preživetje in v skrivališče *Jožefu Grošlju*, kmetu iz iste vasi.

Ko pa se je Pestotnik otresel tega bremena in ga je z grožnjami naprtil protikomunistu, je šel nekoč v Šmartno, kjer je popival skup-

no z jugoslovanskimi orožniki, ki so še tam ostali, in je tem izdal, kdo skriva komunistične partizane v Kostanju. Slučajno je mimo prišla Grošljeva mati, ki je čula o tem. Ta je v opravičeni obrambi svojega sina povedala orožnikom, da je ravno Pestotnik z grožnjami prisilil njegovega sina, da je sprejel pod svojo streho partizansko edinico.

Ko so pri Grošljevih tako izvedeli, kaj je Pestotnik pravil v go-stilni, so jasno videli, da bo o vsem tem izvedela Gestapo v Kamniku in da bo vsled tega lahko uničena vsa družina. Zaradi tega je odšel gospodarjev brat *Franc Grošelj* zadevo prijaviti na Gestapo v Kam-nik. Čez kakih 5 dni so Nemci pridrveli v Kostanj, aretirali Pestot-nika in njegovega brata ter ju odvedli v Begunje, kjer sta bila nato ustreljena kot talca, vse druge sosede pa so gestapovci izselili, dočim so komunistični partizani zbežali v gozdove, ne da bi kaj branili pre-bivalstvo.

Čez dva dni nato so pridrveli partizani v vas, obkolili Grošljevo hišo, izvlekli ven Franceta Grošlja, 22 let starega gospodarjevega brata, ga zunaj hiše grozno mučili s tem, da so ga bili s težkimi po-teni po obrazu in glavi, odbili so mu nos, razbili vso brado, polo-mili rebra in druge kosti. Vse to je morala gledati domača družina. Končno so komunisti fanta pred domačimi ustrelili.

V vasi *Gradišče*, kaka 2 kilometra od Šmartna, je živela vdova *Magdalena Hančič* s sedmerimi nedoraslimi otroki in njena samska sestra *Lucija Klemen*. Mož vdove Hančič je umrl l. 1940. Obe ženski sta se mučili, da bi preživljali otroke, sirote brez očeta in nista imeli nikake zveze ne z Nemci in ne s kako „Belo gardo“, ki je nikjer ni bilo.

Junija meseca 1942 so v vas prihrumeli maskirani komunistični partizani in vdrli v hišo te vdove. Vseh sedmero otrok, med katerimi je bila najstarejša deklica stara komaj 14 let, so komunisti odvedli iz hiše k sosedom. Bilo je to ponoči. Otrokom so prepovedali, da bi se vrnili v hišo. Komunisti so nato neusmiljeno mučili, pretepali in umorili obe ženski. Ko so se drugo jutro smeli otroci vrniti v domačo hišo, se jim je nudil v družinski sobi strahovit prizor: Obe umorjeni ženski sta bili mrtvi položeni preko postelje tako, da so noge visele na eno stran in glavi na drugo. Obe sta bili strahovito razmesarjeni, njuni glavi sta bili popolnoma razbiti od udarcev, na obrazih obeh so zijale globoke rane.

Zakaj so ju komunistični partizani umorili? Sosedova hči je ime-la s svojim svakom — možem svoje sestre — nezakonskega otroka. Njen oče Anton je nekoč to priznal pred možem Hančičeve. Kasneje

pa je hotela sosedova družina nezakonsko očetovstvo naprtiti neke-
mu drugemu moškemu, ki pa je pri sodišču predlagal obe Hančičevi
ženski za pričo, da je oče nezakonske matere sam izjavil, da je oče
nezakonskega otroka mož njegove druge hčere. Hančičeva in njena
sestra sta pač morali pred sodiščem pričati resnico. To se je vršilo
pred vojno. Brat nezakonske matere, *Urankar Miha*, je ob nastopu
partizanov odšel med nje in vsi vaščani so bili prepričani, da je on
naročil ta grozoviti umor.

Zaradi tega zločina je bila nato 10. julija 1942. od Nemcev vsa
vas požgana, 13 moških postreljenih, ostalo prebivalstvo pa izseljeno.

V vasi *Ravne*, kakih 5 km proč od Šmartna, so se komunistični
partizani zadrževali več kot tri leta. Gorati kraj jim je nudil dosti
varstva pred Nemci. Kmetom so nasilno jemali živež, živino in pra-
šiče.

Komunisti so se dobro imeli, ker so ves boljši živež pokradli
kmetom, ki so morali zaradi tega trpeti veliko pomanjkanje. Kadar
so šle partizanske edinice kam na pohod, so morali ti kmetje kora-
kati na čelu čete, da bi v slučaju srečanja z nemškimi oddelki bili
kmetje najprej pobiti. Vsi kmetje tam so bili odločno protikomuni-
stičnega mišljenja.

Ko so komunisti mobilizirali po vasi mlade moške, so polagoma
vsi ušli od partizanov. V vasi je ostalo le še šest moških. Nekoč so
titovci pobrali vseh teh šest in jih odgnali v planino, kjer so vse
pobili.

V vasi *Podbreg* je živel ugleden mož *Janez Osolnik*, po poklicu
mlinar, prej dolgoletni župan občine, ki je pred vojno ljudem mno-
go pomagal s svojim posredovanjem pri oblasteh in je bil zaradi te-
ga splošno priljubljen. Novembra 1944 so komunistični partizani pri-
drveli v vas in ga umorili.

Iz bližnje okolice ni odšel nihče k partizanom, vse prebivalstvo
je bilo proti njim; titovci so dolžili uglednega Osolnika, da je on
kriv, da ljudstvo ne mara zanje, in so ga po splošnem mnenju pre-
bivalstva le zaradi tega umorili.

V majhni vasi *Loke*, kakih 5 km od Šmartna, je živel *Adolf
Burja*, edini sin in edini moški pri hiši, že starejši samski fant, odloč-
no krščanskega in narodnega mišljenja ter daleč naokrog splošno
spoštovan. Burja ni imel nikakih zvez z Nemci, bil je zaveden Slove-
nec in Jugoslovan in odločno proti okupatorju. Nekoč so v vas pri-
drveli titovci, odvedli Burjo Adolfa v gozd, kjer so ga najprej stra-
hovito mučili in nato umorili.

Tudi Burjevo smrt je povzročil prej imenovani *Janez Brlec*, ki je bil Burjev sosed in mu je že prej pred vojno nagajal ob vsaki priliki. Ta komunist se je nekoč bahal: „Kogar meni izročé, ta je nesrečen, Cahtë — (to je njegovo domače ime) — ga kar počasi ‚trančira.‘” — Tako so mi pravili o njem sovaščani.

Leta 1943 je prišel ta Brlec s trumo partizanov v *vas Snovik* nasilno mobilizirat moške. Prišel je tudi v hišo, kjer se pravi *pri Bizjaku*; tam so imeli mladega, komaj 18 let starega sina, čigar imena se več ne spomnim. Ker se je ta mladi fant izgovarjal, da ne more k partizanom, ker je bolan, ga je Brlec ustrelil pred družino sredi domače hiše.

Koncem oktobra 1944 so komunistični partizani nasilno mobilizirali vse moške v Tuhinjski dolini, kolikor jih je še bilo doma. Ker so bili to sami protikomunisti, so jih dali partizani pobiti na sledeči način:

V Šmartnem stoji — oziroma je stala takrat — na griču župna cerkev z župniščem in nekaterimi drugimi poslopji. V župnišču so se nastanili nemški žandarji med okupacijo, ki so svojo postojanko v župnišču močno utrdili.

Razmerje med partizani in nemškimi orožniki je bilo vedno prijateljsko. Svoje pohode v okolico so nemški žandarji vedno prej sporočili partizanskim zaupnikom v vasi, da se tako niso nikdar srečali s partizani. Kot je bilo splošno znano, so imeli večkrat žandarji celó sestanke s partizani. Nikdar niso prej partizani napadli žandarmerijske postojanke, ki je bila močno utrjena in oborožena, da je ni bilo mogoče zavzeti z lahkim orožjem.

Prav blizu Šmartna leži *vas Sidor*, kjer je živel neki kmet, ki se je oborožil z lovsko puško, da bi se branil proti partizanom. Neko noč je oddelek komunistov obkolil njegovo hišo in skušal vdreti v njo. Kmet pa se je dolgo branil, dokler mu ni zmanjkalo streliva. Nato se je skril, da ga partizani niso mogli najti. Vsa borba se je vršila blizu nemške žandarmerijske postojanke; nemški žandarji so čuli streljanje in vpitje, pa se niso ganili niti niso oddali nobenega strela v varstvo napadenemu.

Vse prebivalstvo je bilo prepričano, da so nemški žandarji in partizani med seboj sporazumljeni.

Ko so torej koncem oktobra 1944 partizani nasilno mobilizirali vse doma ostale moške v Tuhinjski dolini, so jih slabo oborožili in vse vojaško neizvežbane vrgli v borbo proti nemški močno utrjeni postojanki. Nemške strojne puške so kar kosile nesrečnike in vse po-

bile — po številu 120 (sto dvajset!). Vse prebivalstvo v Tuhinjski dolini je bilo prepričano, da so komunisti namenoma inscenirali ta nepotrebn in brezupni napad, da so tako Nemci namesto njih pobili vse protikomuniste.

Ob isti priliki so komunisti podminirali in porušili brez vsake vojaške potrebe tudi lepo župno cerkev v Šmartnem.

Pol ure hodá od Šmartnega leži v dolini *vas Laze*. Tu je živel ugleden kmet in gostilničar *Burkeljc Anton*. Neko noč so pridrveli titovci, vdrli v hišo in poklali vso družino, kolikor jih je bilo doma, to je gospodarja, njegovo ženo in njuno odraslo hčer. Sin je bil tisto noč slučajno odsoten. Ko je zvedel, kaj se je zgodilo z očetom, materjo in sestro, se je umaknil v Kamnik. Da bi se kril pred komunisti, je tu javno agitiral za komunistično Osvobodilno fronto. Po vojni je odšel domov in se oženil, toda nekoč so prišli miličniki, ga odvedli in od tedaj ni več o njem ne duha ne sluha. Njegovo mlado ženo so spodili na njen rojstni dom k očetu, posestvo pa so zasegli komunisti.

V *vasi Sidor* blizu Šmartnega je l. 1943 kosil na polju deteljo na domači njivi kakih 26 let star fant France, po domače Močnikar. Mimo so prišli Titovi partizani in fanta brez vsakega razloga ustrelili kar na njivi.

Poleti 1944 se je vračalo večje število ameriških bombnikov nazaj od Celovca, ki so ga bombardirali. En bombnik je moral vsled okvare na motorju zasilno pristati v *vasi Srednja vas*. Nemci, ki so bili slučajno v bližini, so zajeli vso posadko. V Srednji vasi pa je živel že starejši mož Erzar, ki je bil prej več let v Združenih državah in je znal govoriti angleško. Ta je bil od Nemcev prisiljen, da je tolmačil razgovor med njimi in ujetimi letalci. Še isti večer so pridrveli komunisti v vas in Erzarja ubili.

Ponovno poudarjam, da v Tuhinjski dolini ni bilo nobene Vaške straže, nikakih domobrancev, da je bilo prebivalstvo proti okupatorju in vendar so pobili komunisti polno ljudi.

Cleveland, Ohio, dne 30. aprila 1954.

Anton Tuhinjc, l. r.

Prebrano in podpisano pred menoj. Pravo ime Antona Tuhinjca mi je dobro poznano in je shranjeno v arhivu.

Matija Škerbec, l. r.